

ІНТЕГРАЦІЯ ЧЕРЕЗ ДАНІ: РОЛЬ ЦИФРОВИХ МЕРЕЖ ДІАСПОРИ У МОДЕРНІЗАЦІЇ ІТ-ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

¹ Хмельницький національний університет

Анотація: У статті досліджено як цифрові діаспорні мережі та цифрові ідентичності, що ґрунтуються на даних, стають основними механізмами інтеграції переміщених ІТ-фахівців у безкордонну глобальну економіку. Використовуючи цифрові платформи для професійного розвитку, нетворкінгу та соціальної стійкості, ці мігранти не просто виживають в еміграції; вони модернізують українську ІТ-економіку «ззовні», створюючи децентралізовану, життєздатну та транснаціональну економічну модель.

Ключові слова: цифрова діаспора; цифровий кочівник; ІТ-економіка; цифрова ідентичність; мережева інтеграція.

Abstract: The article explores how digital diaspora networks and data-driven digital identities become key mechanisms for integrating displaced IT professionals into the borderless global economy. By leveraging digital platforms for professional development, networking, and social resilience, these migrants do not merely survive in exile; they actively modernize Ukraine's IT economy "from the outside," creating a decentralized, sustainable, and transnational economic model.

Keywords: digital diaspora; digital nomad; IT economy; digital identity; networked integration.

Геополітичні потрясіння в Україні спричинили переосмислення ідентичності біженців у дедалі більш цифровому середовищі. Від лютого 2022 року майже 8 мільйонів українців стали внутрішньо переміщеними особами, а ще 7,9 мільйона знайшли притулок за кордоном [1]. Історично подібні масові переміщення призводили до «витоку мізків» та довготривалого економічного занепаду. Водночас довоєнний статус України як регіонального ІТ-центру, де цей сектор формував близько 5% національного ВВП і забезпечував роботою понад 200 000 спеціалістів, створив унікальну цифрову інфраструктуру для стійкості [2]. Перехід понад 70 000 українських ІТ-фахівців на віддалену роботу з країн перебування став прикладом формування «цифрової діаспори» [3]. Це явище означає перехід до роботи, незалежної від географічного розташування, яка забезпечує соціально-економічну безперервність навіть у період глибокої кризи. Таким чином, «вимушений цифровий кочівник» постає як новий соціотехнічний тип мігранта, що характеризується адаптивністю та інноваційністю, використовуючи цифрові канали для подолання кордонів.

Центральна гіпотеза цієї модернізації полягає в тому, що цифрова ідентичність мігранта суттєво впливає на його інтеграцію в ІТ-професію. Вона є багатовимірною та охоплює соціальний, інформаційний, віртуальний і дозвіллевий аспекти [4]. Цифрова ідентичність надає мігрантам інструменти для орієнтації у складній соціокультурній динаміці та дозволяє кидати виклик дискримінаційним або виключаючим цифровим просторам. Для українських ІТ-фахівців цифрові платформи стають ключовим середовищем для розширення професійних контактів у глобальній технологічній спільноті, доступу до інформаційних ресурсів, що сприяють набуттю нових навичок і кар'єрному зростанню, а також формування відчуття приналежності, необхідного для подолання соціально-політичних бар'єрів [5]. Інтеграція у професійне середовище — це не лише питання працевлаштування, а й питання психологічної витривалості. Участь у віртуальних дозвіллевих практиках, таких як онлайн-ігри чи соціальні мережі, допомагає зменшити психологічний тиск, пов'язаний із вимушеним переміщенням. Такі цифрові взаємодії забезпечують «емоційне заземлення» та сприяють формуванню спільноти, що є критично важливим для підтримання високої продуктивності, необхідної в ІТ-секторі. У цьому контексті цифрова ідентичність виступає водночас професійним і психосоціальним якорем, який дозволяє мігрантам зберігати стійкість перед викликами невизначеності.

Модернізація української ІТ-економіки дедалі більше спирається на концепт «мережевої інтеграції», коли участь у професійних спільнотах сприяє не лише кар'єрному розвитку, а й особистому благополуччю мігрантів [6]. Такі спільноти організовують хакатони, навчальні табори з

програмування та технічні семінари, що дозволяють переміщеним фахівцям залишатися обізнаними щодо актуальних тенденцій галузі. Водночас внесок у проекти з відкритим кодом на платформах на кшталт GitHub забезпечує взаємодію з реальними викликами, формує практичний досвід і відточує навички вирішення проблем, які високо цінуються глобальними роботодавцями [6]. Такі спільноти виступають не лише освітніми чи професійними майданчиками, а й просторами для інновацій, де мігранти можуть обмінюватися знаннями, вдосконалювати компетенції та формувати репутаційний капітал.

Мережі цифрової діаспори фактично виконують функції неформальних агентств із працевлаштування. Багато технологічних компаній активно шукають кадри саме серед учасників цих спільнот, визнаючи цінність добре інтегрованих і комунікаційно активних фахівців. Демонструючи свій досвід на цифрових форумах, українські IT-мігранти підвищують власну видимість для потенційних роботодавців, обходячи традиційні, часто повільніші процедури найму в країнах перебування [6]. Така динаміка показує, як цифрові мережі трансформують процес професійної інтеграції, перетворюючи його на децентралізовану систему, що керується самими учасниками.

Цифрова діаспора не лише підтримує окремих спеціалістів, а й переосмислює професійну ідентичність усієї міграційної групи, наближаючи її до глобальних стандартів. Використання платформ, заснованих на даних, є ключовим елементом цього переходу. Coursera, Udemy та LinkedIn Learning пропонують доступні й ефективні інструменти для підвищення кваліфікації, тоді як GitHub та Stack Overflow забезпечують середовище для обміну знаннями та колективної інноваційної діяльності. LinkedIn та Indeed стають важливими інструментами для навігації на безкордонному ринку праці [7]. Така «безкордонна професійна можливість» свідчить про те, що українська IT-економіка більше не обмежується фізичною територією держави. Вона функціонує як децентралізована мережа, інтегруючи українські таланти безпосередньо у глобальні ланцюги постачання та високотехнологічні екосистеми, забезпечуючи продуктивність і конкурентоспроможність людського капіталу країни. Фактично, цифрова діаспора перетворює вимушене переміщення на форму розподіленої економічної участі, де українські IT-фахівці роблять внесок як у розвиток економік країн перебування, так і у довгострокове відновлення України.

Водночас цифрова сфера, попри безпрецедентні можливості, породжує низку викликів, що потребують уважного управління. Перехід до моделі інтеграції, керованої даними, супроводжується ризиками, серед яких - поява девіантної поведінки та надмірна цифрова залежність. Таким чином, модернізація IT-економіки України через цифрову діаспору вимагає не лише розвитку інноваційних платформ, а й формування етичної культури та механізмів підтримки, які забезпечать стійкість і довгострокову ефективність цього процесу [6-8].

Надмірна залежність від віртуальних спільнот може призвести до своєрідної «вторинної форми переміщення», що проявляється у соціальній ізоляції від фізичного середовища. Це явище має кілька вимірів:

1. Надмірне використання цифрових можливостей. Тривале перебування в онлайн-просторі може зменшити кількість особистих контактів та живого спілкування.

2. Вплив на психічне здоров'я. Дисбаланс між онлайн та офлайн активністю здатен негативно позначитися на психологічному стані та загальному благополуччі IT-мігрантів.

3. Потреба у рівновазі. Вкрай важливо підтримувати баланс між цифровою та фізичною взаємодією, щоб зберігати здоровий спосіб життя.

4. Цифрова залежність може сформувати ідентичності, надмірно прив'язані до віртуальної валідації, що у перспективі підриває довгострокову стабільність. Подолання цих проблем потребує багатогранного підходу:

5. Інклюзивне управління. Адаптивне та прозоре управління цифровими платформами має гарантувати, що онлайн-простори залишаються відкритими, рівноправними та сприяють розвитку.

6. Етичні стандарти. Формування та підтримка етично орієнтованих IT-спільнот є ключовим чинником довгострокового успіху.

7. Збалансована залученість. Учасники повинні дотримуватися етичних норм, спрямовуючи свою активність на розвиток навичок та кар'єрне зростання [6-8].

Дослідження українських IT-фахівців показує, що ідентичність не втрачається під час вимушеної міграції; вона трансформується через цифрову взаємодію. «Нова діаспора» долає географічні межі, формуючи рівень стійкості, який кидає виклик традиційним нарративам про маргіналізацію біженців. Результати свідчать, що соціальна цифрова ідентичність розширює мережі

та доступ до професійних ресурсів, участь у спільнотах сприяє розвитку навичок і відновленню після переміщення, а цифрові діаспорні мережі забезпечують працевлаштування та перенавчання професійної ідентичності.

Модернізація ІТ-економіки України через мережі даних та цифрової діаспори створює масштабовану модель, яку можна застосувати й до інших переміщених груп населення. Для політиків та роботодавців висновок очевидний: інтеграція у XXI столітті залежить від визнання та розвитку цифрових ідентичностей. Програми мають зосереджуватися на цифровій грамотності та інклюзивному управлінні платформами, щоб гарантувати, що ці простори залишаються інструментами розширення можливостей, а не чинниками ізоляції. Зрештою, вимушені цифрові кочівники України не лише пристосовуються до кризи; вони активно формують майбутнє праці та спільнот у глобалізованому світі без кордонів. Їхні траєкторії демонструють, що стійкість у цифрову епоху - це не просто виживання, а процес переосмислення, інновацій та здатності перетворювати переміщення на нові можливості. Розміщуючи українських ІТ-мігрантів у глобальних цифрових екосистемах, дослідження підкреслює, як інтеграція, заснована на даних, може модернізувати національну економіку та водночас переосмислити ідентичність біженців у XXI столітті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. After Three Years of War, Ukrainians Need Peace and Aid / UNHCR. United Nations Ukraine. 2025. URL: <https://ukraine.un.org/en/289506-unhcr-after-three-years-war-ukrainians-need-peace-and-aid> (дата звернення: 01.03.2025).
2. IT Sector in Ukraine / Kyiv GovTech Centre. 2025. URL: <https://www.kyivgovtechcentre.org/it-sector-ua> (дата звернення: 01.03.2025).
3. Basaran A. Digital nomads, the new frontier of work in the digital age: A bibliometric analysis. *Sustainability*. 2025. Vol. 17, no. 5. Art. 1906. DOI: <https://doi.org/10.3390/su17051906>.
4. Ponzanesi S., Leurs K. Digital Migration Practices and the Everyday. *Communication, Culture and Critique*. 2022. Vol. 15, no. 2. P. 103–121. DOI: <https://doi.org/10.1093/ccc/tcac016>.
5. Dumanska I. Impact of human capital losses in IT entrepreneurship on the post-war recovery of Ukraine's economy. *Innovation and Sustainability*. 2024. No. 4. P. 22–29. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2024.4.22.29>.
6. Dumanska I. IT entrepreneurship in Ukraine during the military conflict: Relocation and offshoring. *Modern trends in the development of financial and innovation-investment processes in Ukraine* : proceedings of the VI International Scientific and Practical Conference. Vinnytsia : Vinnytsia National Technical University, 2023. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/fiip/fiip2023/paper/view/17190/14313> (дата звернення: 01.03.2025).
7. Digital Empowerment for Refugee and Migrant Learners: Applying Strengths-Based Practice to Adult Education / ed. by E. Tour, E. Creely, P. Waterhouse, M. Henderson. 1st ed. Routledge, 2025. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781003422891>.
8. Candidatu L., Ponzanesi S. Digital diasporas: Staying with the trouble. *Communication, Culture and Critique*. 2022. Vol. 15, no. 2. P. 261–268. DOI: <https://doi.org/10.1093/ccc/tcac010>.

Думанська Ілона Юрївна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин, Хмельницький національний університет, Хмельницький, e-mail: dumanskaiy@gmail.com.

Dumanska Ilona Yu. - doctor of economics, Professor, Professor of the International Economic Relations Department, Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi, e-mail: dumanskaiy@gmail.com.